

DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.208>
УДК 327:94(410)

Андрій Грубінко

д-р. іст. наук, проф.
Західноукраїнський національний університет
46000, Україна, Тернопіль, вул. Львівська, 11
E-mail: andriy.history1983@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>
Researcher ID Web of Science: H-2147-2017

ІНТЕРЕСИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖДЕРЖАВНОГО ОБ'ЄДНАННЯ AUKUS

Стаття присвячена дослідженню проблеми еволюції зовнішньої політики Великої Британії у період після її виходу з Європейського Союзу (період пост-Брекзиту) у контексті участі країни у формуванні міждержавного об'єднання AUKUS (аббревіатура від англійських назв Австралії, Великої Британії і США).

Методологію дослідження сформуvalи принципи історизму, системності та об'єктивності, загальнонаукові методи логіки, компаративного аналізу, спеціально-історичні методи історіографічного аналізу, історико-системний, хронологічний, історико-генетичний, ретроспективного аналізу, порівняльно-історичний методи наукового пізнання.

Зазначено, що створення в 2021 р. міждержавного об'єднання AUKUS стало резонансною подією у світі міжнародної політики. За своїм змістом домовленості передбачають розвиток системної військово-політичної співпраці між трьома державами на стратегічному рівні у довгостроковій перспективі з першістю американсько-британського союзницького начала, що потенційно матиме вагомий вплив на конфігурацію системи міжнародної безпеки, тим більше в умовах сучасних спроб її ревізії.

Констатовано, що започаткований відносно недавно міжнародний безпековий проєкт AUKUS уже став одним із прикладів активної зовнішньополітичної діяльності британських урядів періоду пост-Брекзиту, який цілком відповідає стратегії «Глобальна Британія». Учасною в AUKUS британська сторона не лише робить внесок у глобальну безпеку й посилює свою військову присутність в одному з ключових регіонів світової політики, прикриває власні геополітичні та економічні інтереси, але й

гарантує розвиток високотехнологічних наукоємких галузей промислового виробництва на тривалу перспективу. Запропонований США (за підтримки двох держав-союзників) проект комплексної секторальної військово-оборонної співпраці відображає намагання зберегти американський і британський вплив в ІТР та на глобальному рівні в реаліях наростання конфлікту з Китаєм. За умов відновлення американської політики ізоляціонізму і протекціонізму, можливих фінансових проблем Великої Британії як другого за значенням партнера, проєкт AUKUS чекають непевні перспективи. Від успіху чи провалу проєкту AUKUS залежать і міжнародні перспективи України.

Ключові слова: AUKUS, Велика Британія, зовнішня політика, безпекова політика, США, Австралія.

Andrii Hrubinko

Doctor of History, Professor
West Ukrainian National University
11, Lvivska Street, Ternopil, 46000, Ukraine
E-mail: andriy.history1983@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>
Researcher ID Web of Science: H-2147-2017

THE INTERESTS OF THE UK FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF THE AUKUS INTERSTATE ASSOCIATION

The article is devoted to the study of the evolution of the UK's foreign policy in the period after its withdrawal from the European Union (post-Brexit period) in the context of the country's participation in the formation of the AUKUS (an abbreviation of the English names of Australia, the United Kingdom and the United States).

The research methodology was formed by the principles of historicism, systematicity, and objectivity, general scientific methods of logic, comparative analysis, special historical methods of historiographic analysis, historical-systemic, chronological, historical-genetic, retrospective analysis, and comparative-historical methods of scientific knowledge.

It is noted that the creation of the interstate association AUKUS in 2021 was a resonant event in the world of international politics. The agreements provide for the development of systemic military-political cooperation between the three states at the strategic level in the long term with the primacy of the US-British alliance, which will potentially have a significant impact on the

configuration of the international security system, especially in the context of current attempts to revise it

It is stated that the relatively recently launched international security project AUKUS has already become one of the examples of active foreign policy activities of the British governments in the post-Brexit period, which is fully consistent with the Global Britain strategy. By participating in AUKUS, the British side not only contributes to global security and strengthens its military presence in one of the key regions of world politics, protects its own geopolitical and economic interests, but also guarantees the development of high-tech knowledge-intensive industries for the long term. The project of comprehensive sectoral military and defence cooperation proposed by the United States (with the support of two allied states) reflects an attempt to maintain American and British influence in the Indo-Pacific region and globally in the face of the growing conflict with China. With the resumption of the US policy of isolationism and protectionism, and possible financial problems of the UK as the second most important partner, the AUKUS project faces uncertain prospects. Ukraine's international prospects also depend on the success or failure of the AUKUS project.

Keywords: *AUKUS, UK, foreign policy, security policy, USA, Australia.*

Глибока криза сучасної системи міжнародної безпеки актуалізувала проблему переосмислення потенціалу, пріоритетів і ролі фактично усіх її суб'єктів. Серед них наявні як відносно нові учасники регіональної та світової політики безпеки (наприклад, країни пострадянського простору, Європейський Союз тощо), так і давно усталені, визнані віковими традиціями міжнародного впливу історичні авторитети, які ще донедавна формували когорту світових держав, а з другої половини ХХ ст. перебувають у процесі пошуку свого місця в новітній системі міжнародних відносин, апробуючи шляхи бодай часткового відновлення власного колишнього впливу. До такої когорти належить Велика Британія. Пам'ять про її імперську велич, чинна належність до пулу ядерних держав, економічні можливості, модернізований військовий потенціал та розгалужена мережа дипломатичного представництва й розвідки на різних рівнях формують реальне підґрунтя для амбіцій збереження глобального залучення держави до міжнародних процесів далеко за межами природнього первинного регіону зосередження її зовнішньої політики, яким залишається Європа.

Новітня історія зовнішньої політики Великої Британії, яку у світлі специфіки еволюції її національного, регіонального та глобального позиціонування упродовж крайнього десятиліття цілком можна розділити на два основні періоди — до та після Брекзиту, продовжує формуватися в

умовах виконання завдань збереження відповідності сучасним глобальним трендам світової політики та економіки. Велика Британія активно працює над формуванням системи готовності протистояти новим та відродженим викликам національній і міжнародній безпеці, переважно опираючись на традиційні двосторонні союзи, партнерства та мережу багатосторонніх механізмів репрезентації, серед яких особливу засадничу роль відіграють американсько-британські відносини та британський вплив у системі колишніх колоній і залежних територій т.зв. історичного *Rach Britannica*, зокрема, в Індійсько-Тихоокеанському регіоні (далі — ІТР).

У зв'язку із зазначеним набуває актуальності дослідження еволюції новітньої зовнішньої політики Великої Британії з акцентом на її міжнародні інтереси та зовнішню політику в ІТР, з огляду на динамічний процес формування нового міждержавного об'єднання AUKUS, що і становить мету поточного дослідження.

Ідеться про створення й початковий період функціонування триєдиного міждержавного об'єднання, відомого під абревіатурою AUKUS, заснування якого у вересні 2021 р. проголосили лідери Австралії, Великої Британії і США. Укладена тристороння угода про військово-політичне співробітництво стала резонансною подією у світі міжнародної політики. За своїм змістом домовленості набули певного явного та прихованого символізму й передбачають розвиток системної військово-політичної кооперації між трьома державами на стратегічному рівні в довгостроковій перспективі з першістю американсько-британського союзницького начала, що потенційно матиме вагомий вплив на конфігурацію системи міжнародної безпеки, тим більше в умовах сучасних спроб її ревізії.

Особливістю досліджуваної проблематики є незначна віддаленість у часі від проголошення тристоронньої угоди про утворення AUKUS, що впливає на кількість наукових публікацій та їх змістовно-стилістичний характер. Переважна більшість дописів представлені інформаційними матеріалами. Однак у контексті цього дослідження виділимо суто науково-аналітичні публікації, якими віднедавна доволі активно поповнюється як зарубіжна, так і українська історіографія. Ідеться про публікації українських дослідників Є. Браїляна, А. Грубінка, Н. Луценка, В. Константинова, А. Кучкіної, А. Савенка та А. Омельченк¹. Ґрунтовні дослідження історії зовнішньої політики Великої Британії періоду пост-Брекзиту представили західні автори О. Дадов, Т. Олівер, Ф. Хатфельд і Р. Вайтмен, Р. Ксу, Р. Прінс і С. Галлардо, Т. Райт, В. Рііз, П. Стефенз, Ф. Чамберс². Цінними для поточного дослідження є публікації із загальної історії формування об'єднання AUKUS С. Боска, Ч. Едела, А. Кампанелли і М. Дасу, А. Маана, Дж. Холланда та Е. Стаунтона³. Незважаючи на появу перших наукових публікацій з історії об'єднання AUKUS,

потребують додаткової історико-політичної оцінки передумови, обставини формування, зміст та перші міжнародні наслідки практичного втілення відповідного проєкту, зокрема в контексті трансформацій новітньої зовнішньої політики Великої Британії.

Мета статті — представити результати дослідження історії зовнішньої політики Великої Британії у контексті формування і функціонування міждержавного об'єднання AUKUS

Посилена увага британської дипломатії до регіону ІТР стала загалом логічним та історично обґрунтованим наслідком зміщення міжнародних інтересів держави після виходу зі складу Європейського Союзу. Інтерес до Азії і Далекого Сходу віддавна притаманний представникам британських політичних та економічних еліт, насажених видатним досвідом попередників епохи «володарки морів» Британської імперії. Новітній британський вплив у регіоні формувався після Другої світової війни та переважно ґрунтується на багатосторонній основі, що випливає з реалій втрати країною першості у світовій політиці. Такі альянси, як коаліція національних систем розвідки «П'ять очей» («Five eyes») за участі Великої Британії, США, Канади, Австралії і Нової Зеландії, поряд із традиційними двосторонніми політичними та економічними зв'язками країни в регіоні сформували зону британського впливу, яка обмежується та взаємодоповнюється інтересами США і в сучасних умовах дедалі більше витісняється впливом Китаю.

На тлі хвилі потужного підйому антиєвропейських настроїв періоду раннього пост-Брекзиту у стратегічному документі «Глобальна Британія в епоху конкуренції: Інтегрований огляд політики безпеки, оборони, розвитку й зовнішньої політики» (березень 2021 р.) уряд Б. Джонсона проголосив ІТР регіоном, що має «вирішальне значення» для економіки, безпеки і глобальних амбіцій країни «щодо підтримки відкритих суспільств»⁴. Тоді ж була оприлюднена оновлена військова стратегія «Оборона в епоху конкурентоспроможності», що надавала велику увагу інтеграції із союзниками як запоруці збереження глобального стратегічного впливу Великої Британії у світі. Окрім США ішлося насамперед про пріоритетні відносини в ІТР з Канадою, Австралією та Новою Зеландією, а також Японією та Південною Кореєю. Плани щодо розгортання створеної у 2020 році американсько-британської авіаносної ударної групи, розширення морського патрулювання та групи реагування, нарощування співпраці з країнами регіону в галузі ВПК засвідчили комплексний підхід Лондона до збільшення британської присутності в регіоні на перспективу до 2030 року⁵.

Проживання у країнах ІТР близько 1,7 млн британських громадян, розширення торговельних відносин в економічно потужному регіоні, де

зосереджено 40% світового ВВП, та головне — наростання глобальної геополітичної конкуренції, визначили проблемну сферу міжнародних інтересів Великої Британії⁶. На ІТР припадає 17,5% зовнішньої торгівлі Великої Британії і 10% прямих іноземних інвестицій, що потребує не лише економічної уваги, але й безпекових ресурсів у пошуках шляхів розв'язання проблем розвитку політично непростого й конфліктного регіону, де ключовим сучасним викликом є стрімке наростання експансії Китаю.

Потреба в компенсації втрати Британією преференцій європейського ринку в рамках ЄС зумовила необхідність розширення присутності на ринках Азії, що вимагала посилення міжнародного політичного впливу країни у світі. Утім регіон ІТР, попри свою привабливість, характеризується надзвичайно високим рівнем конкурентності, де на початку ХХІ ст. зійшлися інтереси таких глобальних суперсил сучасності, як США і Китай. При всій повазі до можливостей Великої Британії, вони не можуть зрівнятися із впливом цих провідних держав світу. На сучасний міжнародний потенціал Великої Британії негативно вплинули наслідки економічної рецесії початку 2010-х рр. та епідемії COVID, затяжного процесу врегулювання наслідків виходу з ЄС, тривалого й поетапного скорочення чисельності збройних сил. Тому передбачена у стратегії «Глобальна Британія...» прихильність до традиційних та пошуку нових форматів багатосторонньої співпраці в ІТР покликана стати головним форматом розширення присутності Великої Британії у міжнародних процесах, причому із залученням як американських, так і європейських партнерів.

Цілком природно та очікувано, що саме відносини з США, неофіційно історично іменовані з часів У. Черчилля «особливими відносинами», стали однією з визначальних детермінант і найвагомим міжнародним політичним та безпековим ресурсом впливу Лондона на міжнародні процеси в ІТР. Міжнародні кризи першої чверті ХХІ ст. довели, що Велика Британія, незалежно від партійно-політичної приналежності її владних еліт, залишається вірним військовим союзником номер один для США і переважно діє у фарватері інтересів американського істеблішменту. Водночас американські адміністрації неодноразово давали зрозуміти британським союзникам, що «особливі відносини» не можуть незмінно ґрунтуватися лише на данині традиції та обслуговувати інтереси збереження міжнародного іміджу Великої Британії як держави з глобальними амбіціями, а повинні переходити на рівень «руху в обох напрямках», фактично ставати ще більш утилітарними. Прагматизація зовнішньої політики США останніх десятиліть змушує обидві сторони шукати нові шляхи мотивації і напрями застосування значного досвіду функціону-

вання системи американсько-британського співробітництва. Відповідні тенденції стали помітними в період правління президента Б. Обама та особливо поглибилися за часів каденції Д. Трампа. Стосується це і наслідків виходу Великої Британії з ЄС, який мав негативний вплив на американсько-британські відносини, адже послабив стратегічне значення Великої Британії як головного союзника США в Європі. Як зазначають А. Хадфілд і Р. Вайтмен, орієнтація Лондона на розвиток відносин із країнами т. зв. «англосфери» (Австралія, Індія, Канада, Малайзія, Нова Зеландія, Сингапур) «загалом доповнює оновлені відносини зі США після Brexit»⁷.

У зовнішній політиці обох держав, насамперед США, продовжується посилення давнього тренду, який має витоки ще з кінця 1980-х рр. — зміщення уваги до ІТР. Саме у відносинах із країнами регіону США побачили інтерес у стримуванні наростання комплексного впливу Китаю, а Велика Британія — у реалізації офіційно проголошеної після виходу з ЄС політики відродження глобального впливу. Відновлення мережі альянсів і партнерств США стало лейтмотивом зовнішньої політики адміністрації Дж. Байдена під загальним гаслом «Америка повертається». У світлі зазначеного цілком природньо, що американці зосередилися на розбудові оновлених альянсів у регіоні ІТР, із залученням як регіональних, так і європейських союзників, серед яких провідним залишається Велика Британія.

Проголошення 15 вересня 2021 р. лідерами США Дж. Байденом, Великої Британії Б. Джонсоном та Австралії С. Моррісоном заснування тристороннього міждержавного пакту (аббревіатура від перших літер англійських назв держав — AUKUS), загальною метою якого є поглиблення військово-політичної співпраці в ІТР, ознаменувало початок реалізації надзвичайно амбітного, сучасного геополітичного, військового й високотехнологічного проєкту, сутність якого коротко можна окреслити так: 1) програма з надання Австралії американських субмарин з ядерними боезарядами; 2) розвиток науково-освітньої та промислової співпраці, спрощення обміну інформацією й технологічними нововведеннями в галузях нейромереж, телекомунікацій, штучного інтелекту, квантових технологій, кібернетичної та підводної систем.

Угода по суті стала продовженням давньої англо-американської співпраці у сфері ядерних озброєнь, аналогів якій у світі немає. Після нетривалих паралельних спроб розробки ядерних потужностей, у 1958 р. США і Велика Британія підписали Договір про безпеку, який дозволив Вашингтону розміщати ядерні ресурси на британських територіях. Сполучені Штати поділилися секретною технологією, яка дозволила Британії вперше розгорнути атомні підводні човни. AUKUS передбачає аналогічну

передачу ядерних підводних технологій США тепер уже для Австралії. У 1960–1980-х рр. Королівським військово-морським силам надано американські балістичні ракети «Поларіс» і «Трайдент» для установки на підводних човнах. Ядерні сили Великої Британії стали невід’ємною частиною «ядерного щита» Європи під егідою США і НАТО. Королівство продовжує брати участь у Балістичній програмі Протиракетної оборони США як військовий союзник номер один. Тут справа не лише в історико-культурній спільності, а насамперед у геополітичних розрахунках та економіко-технологічному рівні сторін.

Згідно з угодою AUKUS, співпраця поширюється не лише на ядерні військово-морські технології, але й на об’єднання військово-промислового комплексу союзників. Ідеться про виробництво високотехнологічної продукції (квантових та гіперзвукових технологій), боротьбу за світові ринки мікросхем. В умовах посилення світової конкуренції на ринку високоточної зброї і комплектуючих, наприклад, виробництва бойових безпілотників, американське домінування ослабло. Тому AUKUS покликаний попередити втрату провідних позицій Заходу (англо-американського домінування) у галузі високоточних озброєнь, головним конкурентом якого, безпековою загрозою є саме Китай. У Оновленому інтегрованому огляді безпеки 2023 р. британський уряд проголосив Китай «системним викликом із наслідками майже для кожної сфери державної політики та повсякденного життя британців»⁸.

Лейтмотив стримування та навіть протистояння Китаю прямо не вказується в угоді, але усім добре зрозумілий. Саме антикитайський характер опосередковано проглядається у змісті пакту AUKUS, що засвідчила й гостра негативна реакція на нього представників офіційного Пекіна. Для США AUKUS відображає процес активного пошуку шляхів утримання світового лідерства на тлі неухильного посилення Китаю. Адміністрація Президента Дж. Байдена від початку каденції у січні 2021 р. намагається сформулювати новаторську концепцію відновлення частково втрачених попередниками лідерських позицій США в міжнародній політиці. Також AUKUS покликаний стати одним із центральних елементів формування оновленої коаліції демократичних держав проти авторитаризму. Її очевидними головними мішенями стануть Китай і Росія.

Для Великої Британії участь у новій міжнародній коаліції стала природним кроком, спрямованим на реалізацію програми максимум зовнішньої політики — відновлення глобальної ролі. Подалі від Європи — міжнародний курс, спрямований на подолання комплексів Брекзиту та досягнення віковичної мрії про розвиток вільної торгівлі за морями, щоправда уже не під проводом Британської корони, а лідерством американського президента. У прагматичному вимірі угода дає можливість

британським компаніям розраховувати на збільшення частки на ринку високих технологій у ІТР, а, отже — створення нових підприємств та робочих місць, про що свого часу прямо заявляв прем'єр-міністр Б. Джонсон⁹. Кооперація з провідними економіками світу дозволить заощадити на інноваціях та логістичних рішеннях. Зрештою Б. Джонсону, як і Дж. Байдену, також знадобилася піар-кампанія всередині країни щодо представлення AUKUS як зовнішньополітичної перемоги, що актуально на тлі складного врегулювання наслідків Брекзиту, негативного присмаку виводу британських військ з Афганістану, періодичної критики уряду за антиковідну політику й викликаної коронавірусом кризи в економіці держави.

Варто врахувати, що AUKUS став далеко не єдиним сучасним безпековим проектом за участі Великої Британії у ІТР. Ще у 2017 р. Т. Мей досягла домовленості з прем'єр-міністром Японії С. Абе про трирічний план співробітництва в оборонній галузі. Уперше в історії ішлося про спільні британсько-японські військові навчання. Фактично у Східній Азії сформувався трикутник військового співробітництва США — Велика Британія — Японія, а реальні перспективи приєднання до AUKUS останньої зміцнюють цей тристоронній альянс і виводять його на новий рівень взаємодії. У грудні 2022 р. Велика Британія уклала велику угоду з Італією і Японією («Глобальна бойова програма») про поставку оперативного стелс-винищувача нового покоління до 2035 р. У липні 2023 р. Велика Британія приєдналася до Всеосяжної та прогресивної угоди про Транс-Тихоокеанське партнерство. Символічним і практичним актом нової політики активності офіційного Лондона в регіоні стала подана в червні 2023 р. заявка на членство в Регіональному форумі АСЕАН (Асоціації держав Південно-Східної Азії), інтеграція до якого стане практично безвитратним шляхом до співпраці з країнами Південно-Східної Азії із широкого кола питань.

Водночас тристороння угода AUKUS несе певні ризики для цілісності чинної системи безпеки в ІТР, адже насамперед надання Австралії ядерного арсеналу порушує принципи нерозповсюдження та зміщує баланс сили в регіоні. Першою, як не дивно, Нова Зеландія висловила застереження щодо неможливості приєднатися до угоди та навіть вказала на недопущення австралійських субмарин у свої територіальні води, наполягаючи на своєму без'ядерному статусі. Очікувано найгострішу реакцію проявив уряд Китаю.

Наявна також проблема розширення складу AUKUS, щодо якого практично одразу після створення робилися міжнародні акценти. Ідеться насамперед про Японію й Канаду. Нова Зеландія практично одразу після оголошення об'єднання відмовилася, що завдало першого удару англо-

американській коаліції. Утім відчутнішою за масштабами геополітичних втрат може стати відмова Японії, яка хоча і зберігає традиційні безпекові союзницькі відносини з США, намагається диверсифікувати свою зовнішню політику й розширювати співпрацю з ЄС та окремими європейськими державами. Ідеться насамперед про Францію, яка після Брекзиту стала привабливішим партнером і має усі шанси перейняти пальму першості стратегічного партнера Японії у Європі від Великої Британії¹⁰.

Знаково, що угода AUKUS залишає за рамками домовленостей і навіть протистоїть державам континентальної Європи та їхнім інтересам, створює певні загрози провідним західним об'єднанням, насамперед НАТО. Хоча AUKUS прямо не стосується відносин держав-засновників з європейськими партнерами, саме вони опинилися в найбільшому програді. Унаслідок рішення про надання американських підводних човнів для флоту Австралії під прямий удар потрапила Франція. Уряд Австралії усього за кілька годин до оприлюднення угоди AUKUS несподівано заявив про одностороннє розірвання контракту з французькою компанією "Naval Group" на виконання вартісного замовлення на поставку дванадцяти французьких субмарин, укладеного ще в 2016 році, що спричинило міжнародний скандал. Міністр закордонних справ Франції Жан-Ів Ле Дріан зазначив, що новий союз може змінити Стратегічну концепцію всередині НАТО¹¹. Однак відкликання французьких послів із Вашингтона і Канберри для консультацій, традиційне висловлення стурбованості від Брюсселя виявилось черговим свідченням слабкості впливу ЄС на міжнародну політику безпеки.

ЄС і НАТО отримали черговий удар по своїх міжнародних позиціях. Опосередкованою метою Сполучених Штатів було провчити Європу за її декларативно-споживацький підхід до сприйняття американських гарантій безпеки, виявлений у хронічному небажанні платити за власну безпеку, економлячи на своїх же збройних силах. Це стосується насамперед НАТО, для якого міжнародний проєкт військової кооперації AUKUS не стане альтернативою, але вкаже на межі впливу у світовій політиці безпеки. Ілюзії окремих європейських діячів щодо можливості поширення впливу НАТО за межі Північної Атлантики зазнали відчутного удару. Проблема не стільки в діях США, скільки в нездатності європейців впливати на них, що вже фактично стало проблемою і для самих Сполучених Штатів.

Нового поштовху розвитку співпраці формату AUKUS надав тристоронній саміт лідерів держав у Сан-Дієго 13 березня 2023 року, в рамках якого завершено офіційно передбачений перший етап консультацій сторін щодо шляхів виконання проєкту створення ядерного арсеналу Австралії. Також у рамках саміту обговорено перспективи розширення співпраці у

другому (неядерному) сегменті угоди та можливості долучення до неї нових учасників. Ідеться насамперед про Японію як ключову країну у стримуванні Китаю, Філіппіни, Нову Зеландію (із застереженнями) й Південну Корею. Прийнято рішення про створення одразу 17 робочих груп із секторально-галузевої співпраці.

Американсько-британські відносини залишаються стовпом цієї міжнародної угоди, гарантією розвитку амбітних проєктів. Як зазначив Дж. Байден під час візиту до Великої Британії у липні 2023 р., «...це особливі відносини. Немає країни ближчої до нас, ніж Велика Британія»¹². Стратегію формування адміністрацією Байдена нових та оновлених міжнародних коаліцій у рамках багатостороннього підходу, особливо в регіоні ІТР, курс на відродження НАТО у зв'язку з російською війною проти України в сучасних умовах поступового і неухильного падіння впливу США на міжнародні процеси в різних регіонах світу неможливо повноцінно реалізувати без підтримки такого ключового союзника, як Велика Британія. Свідченням нових перспектив військової співпраці країн та подальшої інтеграції збройних сил у сфері ядерних технологій стала спільна участь у розробці програми створення підводного ядерного арсеналу озброєнь для їх спільного стратегічного союзника Австралії, що створить нову реальність у системі міжнародної безпеки ІТР — появу третьої ядерної держави (окрім Китаю та Індії) та започаткує відповідні зміни в геополітиці регіону.

Отже, участь в AUKUS у геополітичному вимірі дає можливість Великій Британії частково компенсувати репутаційні втрати на міжнародній арені від виходу з ЄС, активізувати «особливі відносини» з США, відродити традиційні зв'язки з низкою колишніх британських колоній та залежних територій і державами Співдружності націй, зберегти власну присутність у вищих ешелонах світової політики, навіть під загрозою безпосередньо бути втягнутою у новітню світову конфронтацію, провідними учасниками якої визначаються США і Китай. При цьому, сенс участі в AUKUS зумовлений і потребою посилення промислово-технологічного потенціалу країни, адже упродовж останнього десятиліття Велика Британія почала поступово втрачати технологіну перевагу на ринку виробництва новітніх технологій, «в тому числі через можливість доступу противників до новітніх технологій і розробку перспективних систем типу гіперзвукової зброї»¹³. Велика Британія як велика морська держава й держава, чий ядерний арсенал зберігається саме на субмаринах, продовжує особливу увагу приділяти розвитку ВПК у цій сфері. Плани щодо збільшення витрат на оборону упродовж 2021–2024 рр., незважаючи на економічні втрати від наслідків епідемії COVID-19, свідчили про серйозність намірів британських урядів зміцнювати власну вагу у світовій

системі безпеки й убезпечитися від критичного відставання від провідних світових безпекових потуг.

Комплексна програма формування ядерного військово-морського арсеналу Австралії добре прорахована й передбачає систему гнучкого реагування на прогнозовані зміни в системі міжнародної безпеки, враховуючи фактичний початок нової фази міжнародного протистояння в регіоні та світі. На першому етапі з 2023 р. розпочато проєкт чергування американських і британських субмарин із ядерним боєзарядом у портах Австралії на період виробництва нових субмарин, до яких залучена промисловість і фахівці усіх трьох країн. Проєкт побудови 8 субмарин вартує 66 млрд дол., що прирівняє Австралію за кількістю одиниць ядерного підводного флоту до рівня Франції. На другому етапі передбачено продаж трьох американських ударних підводних човнів типу «Вірджинія» Австралії на початку 2030-х рр. з можливістю продажу ще двох у разі потреби. Третій етап включатиме створення на базі британського підводного човна нового покоління SNN(R) нового класу атомних субмарин SSN-AUKUS. Він буде забезпечений американськими технологіями і стане в майбутньому ударним підводним човном для Австралії і самої Великої Британії. Однак це довгострокова перспектива, адже Австралійські Королівські ВМС отримають перші підводні човни наприкінці 2030-х рр.

Отже, участь Великої Британії в AUKUS насамперед дозволить реалізувати її міжнародні амбіції як великої ядерної держави. У жовтні 2023 р. BAE Systems отримала контракт на розробку англійського варіанту проєкту вартістю 3,95 млрд ф. ст. Уже з 2027 р. поблизу найбільшого австралійського порту Перта здійснюватиметься передова ротаційна присутність підводних човнів США й Великої Британії (один британський корабель класу “Astute” і до чотирьох американських кораблів класу “Virginia”) для підтримки оборони територіальних вод Австралії¹⁴. У британських навчальних центрах уже проходить освітню підготовку австралійський персонал майбутніх екіпажів бойових субмарин. Участь британських ВМС у ядерній підводній програмі AUKUS варто розглядати в контексті реалізації комплексної урядової програми оновлення британського флоту з чотирьох стратегічних атомних підводних човнів (програма “Dreadnought”), що готують на заміну застарілим субмаринам “Vanguard”. На цю програму до початку 2030-х рр. планують витрати до 19% оборонного бюджету країни¹⁵.

Одним із реальних ризиків виконання завдань активної участі британської сторони у проєкті стала фінансова сторона. Уряд Р. Сунака продемонстрував політику розширення фінансування збройних сил загалом, одним із центральних елементів якої стало повноцінне забезпечення

участі в AUKUS. Незадовго до саміту в Сан-Дієго у 2023 р. Р. Сунак проголосив збільшення оборонного бюджету Великої Британії на 5 млрд ф. ст. Більша половина цієї суми (3 млрд ф. ст.) передбачена на підтримку саме цього проєкту¹⁶. Реалізація таких проєктів традиційно дозволяє залучати інвестиції зацікавлених приватних компаній. Зокрема, партнери технологічних програм AUKUS компанії BAE, Babcock і Rolls-Royce вже уклали контракти на суму 4 млрд ф. ст. на закупівлю довгострокових компонентів для підводних човнів. Це дозволить створити понад 1 тис. висококваліфікованих робочих місць у Великій Британії, зокрема в місті Барроу, де будуватимуться британські підводні човни, та на заводі “Rolls-Royce Raynesway” у Дербі, який буде збільшений удвічі для виробництва всіх реакторів для Великої Британії та Австралії¹⁷.

Стратегічні документи зовнішньої політики Великої Британії проголошують «нерозривний зв'язок» «процвітання та безпеки» євроатлантичного та індо-тихоокеанського регіонів¹⁸. Принаймні для Британії ці два головні напрями національної геополітики залишаються ключовими й не виключають один одного. Утім вірність «особливим відносинам» у сучасних умовах дедалі більше загрожує єдності євроатлантичної спільноти та позиціям Великої Британії у Європі, де після Брекзиту все впевненіше лідерські позиції у сфері безпеки та оборони перехоплює Франція. Одностороння орієнтація Лондона на союзні відносини з Вашингтоном за будь-яких умов підважує співпрацю з європейськими партнерами, що в умовах тотальної війни в Україні та загрози її поширення на країни НАТО ставить під удар плани нарощування ВПК у державах-членах ЄС і НАТО.

Утім найближчі виклики для розвитку об'єднання AUKUS лежать у площині зміни національних електоральних політичних циклів його провідних засновників — виборів президента США та парламентських виборів у Великій Британії. Очікування імовірного повернення до влади президента Д. Трампа з його своєрідним стилем зовнішньої політики, в основі якої — виражені елементи ізоляціонізму, є головним фактором ризику подальшого існування формату AUKUS. Від британської сторони ризиків явно менше, адже з ключових питань зовнішньої політики в Лондоні сьогодні панує міжпартійний консенсус. Хоча в лавах крайніх лівих лейбористів було чутно критику на адресу AUKUS, а попереднє керівництво партії на чолі з Джеремі Корбіном виступило проти участі Великої Британії у цьому об'єднанні (це угруповання партії перебуває в явній меншості). Повернення до влади лейбористів на чолі з К. Стармером, які від середини 1990-х рр. (кардинальної зміни партійної програми) загалом сповідують прогресивну стратегію активного залучення країни до міжнародної політики в різних регіонах світу, найімовірніше

означатиме продовження лінії попередників на активну політику в ІТР. Головним викликом стануть фінансові можливості королівської казни. У світлі заяв К. Стармера про необхідність у рамках економії скоротити фінансування навіть шкільних обідів, перспективи закладених урядом Р. Сунака додаткових щедрих асигнувань на армію й військові технології доволі непевні.

В умовах складного міжнародного становища України, зумовленого російською воєнною агресією, серед когорти зарубіжних партнерів саме англосаксонські союзники США й Велика Британія, когорта європейських континентальних партнерів роблять вирішальний внесок у збереження суверенітету нашої держави. Цей факт принципово унеможливило поворот її зовнішньої політики в напрямі проголошених до широкомасштабної війни з Росією стратегічних відносин із Китаєм чи загалом переорієнтацію на широкий азійський регіон як альтернативу західному напрямку. Тому угода AUKUS не потребувала офіційного висловлення позиції Києва, а була сприйнята як реалії сучасної системи міжнародної політики. Реалії загалом позитивні, адже союз дружніх нам англосаксів переживає черговий етап розквіту. Утім влада України повинна бути готова до обставин, за яких посилення міжнародних інтересів США і Великої Британії у ІТР може призвести до поступового зменшення їх військової присутності в Європі (за умов загострення відносин із Китаєм), що на довгострокову перспективу безумовно насторожує і стимулює розвиток співпраці з європейськими континентальними партнерами.

Отже, відносно нещодавно започаткований міжнародний безпековий проєкт AUKUS уже став одним із прикладів активної зовнішньополітичної діяльності британських урядів періоду пост-Брекзиту, який цілком відповідає стратегії «Глобальна Британія». Участю в AUKUS британська сторона не лише робить внесок у глобальну безпеку й посилює свою військову присутність у одному з ключових регіонів світової політики, прикриває власні геополітичні та економічні інтереси, але й гарантує розвиток високотехнологічних наукоємних галузей промислового виробництва на тривалу перспективу. Підтримуючи потенціал проєктування сили для Австралії, у Вашингтоні й Лондоні тримають центральну передову регіональної морської присутності в ІТР, за допомогою якої можна стримувати агресивну потугу Китаю.

Запропонований США (за підтримки двох держав-союзників) проєкт комплексної секторальної військово-оборонної співпраці відображає намагання зберегти американський і британський вплив у ІТР та на глобальному рівні в реаліях наростання конфлікту з Китаєм зі збереженням домінування старого доброго англосаксонського світу ліберально-демократичних цінностей та інтересів як ядра для потенційного широкого

об'єднання держав регіону. Американсько-британські «особливі відносини» вкотре у своїй історії в умовах чергової кризи світової системи безпеки отримали стимул до активізації.

Утім уже початковий етап запровадження угоди AUKUS показав, що як і кожен проєкт такого амбітного змісту, який має до того ж яскраво виражений геополітичний підтекст і стосується зміни конфігурації ядерних сил, не позбавлений суперечностей. Вони насамперед лежать у площинах загострення конфліктної ситуації у світі і посилення гонки озброєнь, загрози збереження цілісності функціонування системи євроатлантичної безпеки й негативних наслідків від подальшого консервування другорядності можливостей європейських суб'єктів системи міжнародної політики.

За умов відновлення американської політики ізоляціонізму й протекціонізму, можливих фінансових проблем Великої Британії як другого за значенням партнера проєкт AUKUS чекають непевні перспективи. Утім за будь-яких обставин його реалізація спрямована не стільки на швидкі кардинальні зміни у світовій політиці, скільки на довгострокове зміцнення традиційних напрямів і механізмів співпраці держав-учасниць із метою зберегти свій вплив та інтереси в ІТР в умовах наростання загрози відкритого військового протистояння з Китаєм. Тому подальший успіх AUKUS здебільшого залежатиме від оперативної ситуації у регіональній та світовій системі безпеки в найближчі два-п'ять років.

В умовах тотальної взаємозалежності Україна у війні як епіцентр трансформації світової системи безпеки також відчуває ризики від міжнародних процесів географічно віддаленого ІТР. Адже там зійшлися інтереси її провідних партнерів у справі гарантування виживання — США і Великої Британії та нової світової потуги Китаю, який активно сприяє підтриманню економіки і військової сфери агресорки РФ. Тому від успіху чи провалу проєкту AUKUS, як і міжнародної ситуації у ІТР загалом, залежать і міжнародні перспективи України.

¹ Белесков М.М. Орієнтири оновленої воєнної політики Великої Британії. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/az-velika-britaniya.pdf>; Брайлян Є. Чим важливий військовий союз Великої Британії, Австралії та США. *АрміяInform*. 14 березня 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/14/chym-vazhlyvyj-vijskovyj-soyuz-velykoj-brytaniyi-avstraliyi-ta-ssha>; Грубінко А. Англосаксонський триумфірат. *Українська лінія*. 13 листопада 2021. URL: <https://ukrline.info/2021/11/13/anhlosaksonskyy-triumvirat>; Луценко Н. Американсько-британська військова співпраця за адміністрації Дональда Трампа (2017–2021 рр.). *Американська історія і політика: науковий журнал*. 2021. № 12. С. 43–51; Константинов В. США, Велика Британія і Австралія створили новий союз проти Китаю. *Дзеркало тижня*. 19 вересня 2021 року. URL: <https://zn.ua/ukr/international/tri>

litsari-proti-kitajskoho-drakona.html; Кучкіна А. Холодна війна, демарш Франції в НАТО і союз Китаю з Афганістаном: чим світу загрожує AUKUS. *Главред*. 22 вересня 2021. URL: <https://glavred.net/article/holodnaya-voyna-demارش-francii-v-nato-i-soyuz-kitaya-s-afganistanom-chem-miru-grozit-aukus-1030kk5156.html>; Савенко А.В., Омельченко А.В. Створення AUKUS у контексті зміни стратегічної обстановки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Vol. 6 (58). P. 431–440.

² Daddow O. Global Britain™: The Discursive Construction of Britain's Post-Brexit World Role. *Global Affairs*. 2019. No. 5 (1). P. 5–22; Hadfeld A., Whitman R. The diplomacy of “Global Britain”: settling, safeguarding and seeking status. Accepted: 26 June 2023. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-023-00489-x>; Xu R. America and the special relationship: the impact of the Trump administration on relations with the UK. *British Politics*. 2022. Vol. 17. P. 62–80; Wright T. How Trump undermined Theresa May. *The Atlantic*. May 31, 2019. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/05/trump-undermines-uk-and-bullies-theresa-may/590758>; Prince R., Gallardo C. Pacific heights: With AUKUS, Britain finds new place in the world at last. March 14, 2023. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/05/trump-undermines-uk-and-bullies-theresa-may/59075>; Rees W. Trump, NATO and Anglo-American Relations. May 9, 2024. The Royal United Services Institute (RUSI). URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/trump-nato-and-anglo-amerikan-relations>; Stephens P. Britain alone: The path from Suez to Brexit. London: Faber & Faber, 2021. 480 p.; Chambers F. Love, actually? Biden's bid to repair “special relationship” between US and UK. *USA Today*. July 9, 2023. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2023/07/09/can-president-biden-repair-us-uk-special-relationship/70378707007>

³ Boscia S. Britain and US race to expand Pacific defense pact before election turmoil. *Politico*. March 19, 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/aukus-donald-trump-joe-biden-david-cameron-britain-us-pacific-defense-pact>; Edel Ch. U.S. The United States, Britain, and Australia Announce the Path Forward for AUKUS. CSIS — Center for Strategic and International Studied. March 18, 2023. URL: <https://www.csis.org/analysis/united-states-britain-and-australia-announce-path-forward-aukus>; Campanella E., Dassu M. Anglo Nostalgia: The politics of emotion in a fractured West. London: Oxford University Press, 2019. 234 p.; Maan A. AUKUS and the Great Power Rivalry. Institute of Chinese Studies, Delhi. No. 147. March 2022. URL: <https://www.icsin.org/uploads/2022/03/21/a97207ad06a13d5fb8a26f277cd0776e.pdf>; Holland J., Staunton E. “BrOthers in Arms”: France, the Anglosphere and AUKUS. *International Affairs*. March 2024. Vol. 100. Issue 2. P. 712–729.

⁴ Див.: Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty March 2021. 114 p.

⁵ Defence in a Competitive Age. (2021). *Ministry of Defence*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age>

⁶ Global Britain in a competitive age... P. 66.

⁷ Див.: Hadfeld A., Whitman R. The diplomacy of “Global Britain”: settling, safeguarding and seeking status. 26 June 2023. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-023-00489-x>

⁸ Integrated Review Refresh 2023 Responding to a more contested and volatile world Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of His Majesty March 2023. P. 30.

⁹ Шевченко О. Глобальна політика. Як Велика Британія націлює погляд на Китай. 03 грудня 2023. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/610018-globalna-politika-yak-velika-britaniya-nacilyuye-poglyad-na-kitaj>

¹⁰ Campanella E., Dassu M. Anglo Nostalgia: The politics of emotion in a fractured West. London: Oxford University Press, 2019. P. 141.

¹¹ Кучкіна А. Холодна війна, демарш Франції в НАТО і союз Китаю з Афганістаном: чим світу загрожує AUKUS. *Главред*. 2021, 22 вересня. URL: <https://glavred.net/article/holodnaya-voyna-demarsh-francii-v-nato-i-soyuz-kitaya-s-afganistanom-chem-miru-grozit-aukus-1030кк5156.html>

¹² Chambers F. Love, actually? Biden's bid to repair "special relationship" between US and UK. *USA Today*. July 9, 2023. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2023/07/09/can-president-biden-repair-us-uk-special-relationship/70378707007/>

¹³ Белесков М.М. Орієнтири оновленої військової політики Великої Британії. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/az-velika-britaniya.pdf>

¹⁴ AUKUS. Hansard. House of Lords. Volume 836: debated on Thursday 29 February 2024. URL: <https://hansard.parliament.uk/lords/2024-02-29/debates/899B7A51-6B3B-4F0C-8F0C-8D5863D67FC5/AUKUS>

¹⁵ Rees, W. Trump, NATO and Anglo-American Relations. 2024, May 9. The Royal United Services Institute (RUSI). URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/trump-nato-and-anglo-amerikan-relations>

¹⁶ AUKUS submarine (SSN-A) Programme. Research Briefing 7 March 2024. Number 9843. By Claire Mills. London; Houses of Commons Library. P. 8.

¹⁷ AUKUS. Hansard. House of Lords. Volume 836: debated on Thursday 29 February 2024. URL: <https://hansard.parliament.uk/lords/2024-02-29/debates/899B7A51-6B3B-4F0C-8F0C-8D5863D67FC5/AUKUS>

¹⁸ Global Britain in a competitive age... P. 9.

REFERENCES

1. AUKUS. Hansard. House of Lords. Volume 836: debated on Thursday. (29 February 2024). <https://hansard.parliament.uk/lords/2024-02-29/debates/899B7A51-6B3B-4F0C-8F0C-8D5863D67FC5/AUKUS> [in English].
2. AUKUS submarine (SSN-A) Programme. Research Briefing. (7 March 2024). Number 9843. By Claire Mills. London; Houses of Commons Library [in English].
3. Bielieskov, M.M. Oriientyry onovlenoi voiennoi polityky Velykoi Brytanii. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/az-velika-britaniya.pdf> [in Ukrainian].
4. Boscia, S. (2024). Britain and US race to expand Pacific defense pact before election turmoil. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/aukus-donald-trump-joe-biden-david-cameron-britain-us-pacific-defense-pact> [in English].
5. Brailian, Ye. (2023). Chym vazhlyvyi viiskovyi soiuz Velykoi Brytanii, Avstralii ta SShA. *ArmiiaInform*. <https://armyinform.com.ua/2023/03/14/chym-vazhlyvyj-vijskovyj-soyuz-velykoyi-brytaniyi-avstraliyi-ta-ssha> [in Ukrainian].
6. Campanella, E. & Dassu, M. (2019). *Anglo Nostalgia: The politics of emotion in a fractured West*. London: Oxford University Press [in English].
7. Chambers, F. (2023). Love, actually? Biden's bid to repair special relationship between US and UK. *USA Today*. <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2023/07/09/can-president-biden-repair-us-uk-special-relationship/70378707007/> [in English].
8. Daddow, O. (2019). Global Britain™: The Discursive Construction of Britain's Post-Brexit World Role. *Global Affairs*, 5 (1), 5–22 [in English].
9. Defence in a Competitive Age. (2021). *Ministry of Defence*. <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age> [in English].
10. Edel, Ch. (2023). U.S. The United States, Britain, and Australia Announce the Path Forward for AUKUS. CSIS — Center for Strategic and International Studied. <https://www.csis.org/analysis/united-states-britain-and-australia-announce-path-forward-aukus> [in English].

11. Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty. (2021). [in English].

12. Hadfeld, A. & Whitman, R. (2023). The diplomacy of Global Britain: settling, safeguarding and seeking status. <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-023-00489-x> [in English].

13. Holland, J. & Staunton, E. (2024). BrOthers in Arms: France, the Anglosphere and AUKUS. *International Affairs*, 100 (2), 712–729 [in English].

14. Hrubinko, A. (2021). Anhlosaksonskyi triumvirat. *Ukrainska liniia*. <https://ukrline.info/2021/11/13/anhlosaksonskyi-triumvirat> [in Ukrainian].

15. Integrated Review Refresh 2023 Responding to a more contested and volatile world Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of His Majesty (2023). [in English].

16. Konstantynov, V. (2021). SShA, Velyka Brytaniia i Avstraliia stvoryly novyi soiuz proty Kytaiu. *Dzerkalo tyzhnia*. <https://zn.ua/ukr/international/tri-litsari-proti-kitajskohodrakona.html> [in Ukrainian].

17. Kuchkina, A. (2021). Kholodna viina, demarsh Frantsii v NATO i soiuz Kytaiu z Afhanistanom: chym svitu zahrozhuie AUKUS. *Hlavred*. <https://glavred.net/article/holodnaya-voyna-demarsh-francii-v-nato-i-soyuz-kitaya-s-afganistanom-chem-miru-grozit-aukus-1030kk5156.html> [in Ukrainian].

18. Lutsenko, N. (2021). Amerykansko-brytanska viiskova spivpratsia za administratsii Donalda Trampa (2017–2021 rr.). *Amerykanska istoriia i polityka: naukovyi zhurnal*, 12, 43–51 [in Ukrainian].

19. Maan, A. (2022). AUKUS and the Great Power Rivalry. Institute of Chinese Studies, Delhi, 147. <https://www.icsin.org/uploads/2022/03/21/a97207ad06a13d5fb8a26f277cd0776e.pdf> [in English].

20. Prince, R. & Gallardo, C. (2023). Pacific heights: With AUKUS, Britain finds new place in the world at last. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/05/trump-undermines-uk-and-bullies-theresa-may/59075> [in English].

21. Rees, W. (2024). Trump, NATO and Anglo-American Relations. *The Royal United Services Institute (RUSI)*. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/trump-nato-and-anglo-amerikan-relations> [in English].

22. Savenko, A.V. & Omelchenko, A.V. (2022). Stvorennia AUKUS u konteksti zminy stratehichnoi obstanovky v Aziisko-Tykhookeanskomu rehioni. *Zaporizhzhia Historical Review*, 6 (58), 431–440 [in English].

23. Shevchenko, O. (2023). Hlobalna polityka. Yak Velyka Brytaniia natsiliuie pohliad na Kytai. <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/610018-globalna-politika-yak-velika-britaniya-nacilyuye-poglyad-na-kitaj> [in Ukrainian].

24. Stephens, P. (2021). *Britain alone: The path from Suez to Brexit*. London: Faber & Faber [in English].

25. Wright, T. (2019). How Trump undermined Theresa May. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/05/trump-undermines-uk-and-bullies-theresa-may/590758> [in English].

26. Xu, R. (2022). America and the special relationship: the impact of the Trump administration on relations with the UK. *British Politics*, 17, 62–80 [in English].